

Rijksinstituut voor Volksgezondheid
en Milieu
Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport

Succesfactoren

voor

Effectief beleid voor een open bodem en groen in Europese steden

klimaatadaptatie

Klimaatadaptatie: van ideeën naar uitvoering

Veel steden willen aan de slag om de effecten van klimaatverandering te verminderen, maar stuiten op obstakels in het beleidsproces. Nederlandse steden kunnen leren van de aanpak in Europese voorlopersteden.

Het RIVM zocht de succesfactoren uit om kansen te kunnen schetsen voor Nederlands klimaatadaptatiebeleid.

Criteria onderzochte steden

Voor het onderzoek zijn 10 Europese steden bekeken (zie de tabel in deze uitgave). Deze steden kwamen in aanmerking, omdat zij groene ruimten of stadslandbouw hebben

aangelegd, het beleidsproces beschreven hadden en niet in een soortgelijk onderzoek rond groene daken zaten (zie <http://knowledgeforclimate.climateresearchnetwork-herlands.nl> > “KvK onderzoek naar groene daken”). Bovendien liggen deze steden door Europa verspreid, wat interessant is omdat klimateffecten overal anders zullen uitpakken.

Maatregelen die werken

In de tabel staan de gerapporteerde succesfactoren van de steden. Hier volgen de resultaten per fase in de beleidscyclus:

Agendering:

- Triggers, zoals de Olympische Spelen in Londen, dreigende overstromingen

in Malmö en woningnood in Linz, waren aanleiding om veranderingen door te voeren.

- Het initiatief komt meestal uit de lokale overheid, deze heeft in ieder geval een grote rol in het proces.

Beleidsontwerp:

- Goede samenwerking tussen lokale overheid, burgers en soms ook private partijen. Vaak worden verantwoordelijkheden vastgelegd in een contract. Een gangmaker of projectleider kan als schakel tussen de partijen fungeren.
- Verbinding tussen verschillende beleidsvelden leggen, bijvoorbeeld gezondheid en biodiversiteit als motivatie voor de aanleg van groen.

Implementatie:

- Communicatie inzetten voor publieke participatie en regelgeving.
- Gebruik maken van nationale of Europese budgetten, zoals gedaan is bij de wederopbouw van Berlijn.
- Het kan helpen om informatie beschikbaar te stellen op lokaal niveau, bijvoorbeeld kaarten met landgebruik en milieufactoren.
- Klimaatadaptatie wordt vaak ad hoc en geïsoleerd uitgevoerd. Kalamaria is een uitzondering; zij deelt ervaring en instrumenten met andere steden in een Europees project.

Uitvoering, handhaving en evaluatie:

- In Faenza voeren ze controle uit op de naleving van voorschriften.

*Gemeenschappelijke tuin in Parijs, Frankrijk
(foto: Madeleine d'Ersu)*

- Resultaten worden meestal niet geëvalueerd en de voortgang niet gemonitord. Alleen in Berlijn en Linz werden resultaten geëvalueerd door indicatoren te bekijken, zoals waterberging en de sociaaleconomische status van een wijk.

Kansen voor Nederlands beleid

Kansen nationale overheid:

- Klimaatadaptatie op de agenda zetten door het uitwerken en implementeren van een Nationale Adaptatie Strategie (NAS). Alle landen uit het onderzoek hebben een NAS of zijn bezig deze op te stellen.
- Zorg voor een beleidskader waarin steden groene daken of ruimten kunnen stimuleren.

- Klimaatadaptie opnemen in de Omgevingswet, door bijvoorbeeld water- en bodembeleid verplicht voor de lange termijn (meer dan 4 jaar) op te stellen en te laten gelden.
- Zorg voor informatievoorziening, bijvoorbeeld door communicatie- en informatieplatforms.

Kansen lokale overheden:

- Wissel ervaringen uit met andere steden, bijvoorbeeld via het Europese platform CLIMATE-ADAPT (<http://climate-adapt.eea.europa.eu/>).
- Zorg voor goede samenwerking tussen burgers, overheden en private partijen en met verschillende beleidssectoren. Leg verantwoordelijkheden vast.

*Square Villemin in Parijs, Frankrijk
(foto: Michel Koenig)*

*Olympisch park Queen Elizabeth in Londen, Engeland
(foto: London Legacy Development Corporation)*

- Maak gebruik van Europese financieringsmogelijkheden, zoals MFF, EU Green Infrastructure, EU Cohesion Policy, LIFE, Horizon2020, INTERREG en URBACT.
- Stimuleer de aanleg van groen via financiële prikkels, zoals subsidies voor groene daken of rioolheffingskorting.
- Vorm nieuwe netwerken, met private partijen, die kunnen bijdragen aan lange termijnfinanciering.
- Zet Stadslandbouw, waar mensen momenteel veel belangstelling voor hebben, in als klimaatadaptatie.
- Formuleer meetbare doelen aan de hand van indicatoren en evalueer korte en lange termijneffecten van maatregelen.

Kansen voor burgers:

- Een prettige en groene leefomgeving hebben/creëren.
- Contacten met buurtbewoners, bijvoorbeeld door gezamenlijk (moes)tuinbeheer.
- Kostenbesparing op boodschappen door consumptie van moestuin-gewassen.
- Speelruimte voor kinderen.
- Natuur- en milieueducatie aan kinderen.

Stad (land)	Maatregel	Zelf-gerapporteerde succesfactoren
Aanleg van groen		
Freiburg (Duitsland)	City Land Use Plan 2020; minder ruimte voor bebouwing en aanleg van 'cool air corridors'	<ul style="list-style-type: none">- Prioritering van landschapsbehoud- Burgerparticipatie in verschillende fasen van gemeentelijk beleidsproces
Berlijn (Duitsland)	Landscape plans incl. Biotope Area Factor; Een gedeelte van elke bouwkaavel wordt als groene ruimte bestemd	<ul style="list-style-type: none">- Wettelijke verplichting; uitwerking van nationale regelgeving- Interdepartementale samenwerking- Flexibiliteit bij uitvoering- Beschikbaarheid landgebruik- en klimaatkaarten
Faenza (Italië)	Bio-neighbourhood incentive programme; projectontwikkelaars ontwerpen duurzame wijken met veel open ruimte	<ul style="list-style-type: none">- Aansluiting bij Agenda 21 (een niet-bindend en vrijwillig uitgevoerd actieplan van de Verenigde Naties voor duurzame ontwikkeling)- Innovatie door ontwikkelaars- Betrokkenheid burgers en ontwikkelaars bij stadsinrichting- Versnelde procedure vergunningverlening- Koppeling met mitigatie, geluidsreductie en monumentenzorg
Malmö (Zweden)	Managementcontract tussen woningbouwcorporatie en gemeente voor water, groen en afval	<ul style="list-style-type: none">- Samenwerking en goede communicatie tussen gemeente, woningbouwcorporatie en burgers- Financiering uit lokale en (inter)nationale budgetten- Private partijen zijn aangesloten- Koppeling met mitigatie en educatie

Linz (Oostenrijk)	Solar City Project; een modelwijk met laag energiegebruik en veel groen	<ul style="list-style-type: none"> - Samenwerking gemeente met stadsarchitect en beroemde ontwerpers - Financiering uit lokale en (inter)nationale bronnen - Koppeling met mitigatie, recreatie en transport - Inspelen op woningbehoefte
Londen (Engeland)	Green Grid Project, incl. Olympic park	<ul style="list-style-type: none"> - Inspelen op actualiteit en populariteit Olympische Spelen - Koppeling met veel andere beleids-terreinen, o.a. transport, gezondheid, biodiversiteit
Kalamaria (Griekenland)	Lokaal klimaatadaptatie plan met focus op groene ruimte en water	<ul style="list-style-type: none"> - Interdepartementale samenwerking - Participatie belanghebbenden - Uitwisseling met andere Europese steden via EU-GRaBS project
Stadslandbouw		
Manchester (Engeland)	Manchester Community Strategy incl. gezond, duurzaam geproduceerd voedsel voor iedereen	<ul style="list-style-type: none"> - Samenwerking stadsbestuur met 'National Health Service', vrijwilligers en private partijen - Koppeling met gezondheidsbeleid (overgewicht en gezondheidsverschillen), sociaaleconomische situatie, duurzame voedselproductie
Lyon (Frankrijk)	Jardin Citoyen; een tuinenprogramma	<ul style="list-style-type: none"> - Samenwerking en heldere taakverdeling gemeente en burgers - Vastgelegd als bestemming in groen planning van de stadsregio - Benoeming van 'tussenpersoon' / gangmaker - Koppeling met educatie, sociaal-economische doelen, leefomgeving, voedselproductie
Parijs (Frankrijk)	Jardins Partagés, opgenomen in 'Green Hand Pact'	<ul style="list-style-type: none"> - Koppeling met veel andere beleids-terreinen, o.a. sociale cohesie, cultuur, educatie - Flexibiliteit; inspelen op stadsdynamiek (braakliggende terreinen)

Schram-Bijkerk, D.; Dirven-van Breemen, E.M.; Otte, P.F.
Succesfactoren voor klimaat. Effectief beleid voor open bodem en groen in Europese voorlopersteden.

Kijk voor het volledige rapport op www.RIVM.nl

RIVM Briefrapport 270001003/2013, Bilthoven.

Dit is een uitgave van:

**Rijksinstituut voor Volksgezondheid
en Milieu**

Postbus 1 | 3720 BA Bilthoven
www.rivm.nl

november 2013

Foto voorkant:
Zichtbare waterberging in Ecostaden Augustenborg,
Malmö, Zweden (foto: André Vaxelaire)